

20. Najważniejsza inicjatywa wielostronna

13 stycznia 1942 roku w londyńskim St. James Palace odbyło się międzynarodowe spotkanie, któremu przewodniczył premier Władysław Sikorski. Było poświęcone ściganiu niemieckich przestępców wojennych. Sygnatariuszami przyjętej w czasie spotkania deklaracji byli przedstawiciele rządów dziewięciu państw, które znalazły się pod okupacją niemiecką – Polski, Belgii, Czechosłowacji, Grecji, Luksemburga, Holandii, Norwegii i Jugosławii oraz Komitetu Wolnej Francji. Goszczące w Londynie reprezentacje mocarstw były obserwatorami obrad, co było procedurą, która pozwoliła utrzymać Związek Radziecki poza gronem głosujących. Ambasador Edward Raczyński, stojący od sierpnia 1941 roku na czele polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych wspominał: „Deklarację imieniem rząd polskiego odczytałem ja. Cała impreza była zasługą naszych prawników, Potulickiego i Kulskiego, którzy uchwałę przygotowali, przenegocjowali i wyreżyserowali. (...) Obradowaliśmy pod światłami jupiterów, a nasze wynurzenia nadawano przez radio. Eden przy długim stole konferencyjnym grał rolę gospodarza, mając po prawicy ambasadora Biddle’a ze Stanów Zjednoczonych i ambasadora Bogomołowa z ZSRR.”

Przyjęta deklaracja zapowiadająca ściganie po wojnie zbrodni popełnionych przez państwa Osi była najpoważniejszą polską inicjatywą wielostronną w czasie II wojny światowej i odegrała ważną rolę w genezie procesu norymberskiego.

Sala obrad: przy głosie premier Władysław Sikorski (nad tekstem przemówienia, częściowo zasłonięty), obok niego po lewej Edward Raczyński; po przeciwnej stronie stołu przedstawiciele mocarstw oraz dominiów brytyjskich – pierwszy od lewej ambasador ZSRR Aleksandr Bogomołow, drugi poseł Republiki Chińskiej Wen She, trzeci ambasador USA Anthony Drexel Biddle, czwarty minister spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii Anthony Eden, piąty ambasador Kanady Vincent Massey, szósty Stanley Bruce, Wysoki Komisarz Australii.